

Innovation of the Study Programme of Nursing within of the Cooperation between the EU and the Western Balkan

Innovation des Studienprogramms Krankenpflege im Rahmen der Zusammenarbeit der EU-Länder und der Länder des westlichen Balkans

Inovácia študijného programu ošetrovateľstvo v rámci spolupráce krajín EÚ a Západného Balkánu

Anna Hudáková, Anna Eliášová, Dagmar Magurová, Gabriela Kuriplachová, Štefánia Andraščíková, Ľubica Rybárová

Abstract

Introduction. Project has a name TEMPUS - Competency based Curriculum Reform in Nursing and Caring in Western Balkan Universities is currently under way in the international cooperation, which initiates european standards in order to innovation the content of training in nursing.

Goal of project. Specific goal of project is to analyse curriculum countries Western Balkan and their currently study programmes for nursing education and it has to implement current european requirements of Western countries in the training of nurses in countries Western Balkan.

Methodic. Meetings were conducted in the participating countries, which conducted seminars, workshops within the implementation of an international project. Working groups were created and implemented a questionnaire survey in order to fulfill the objectives of the project. Odisee Belgium is the leader of project and the Hanzehogeschool Groningen Netherlands and Faculty of Health Care of the University of Presov Slovakia are the cooperating partners of the project in cooperation with 15 participating partners from the Western Balkan, which representative Albania, Bosna & Herzegovina, Serbia and Montenegro.

Results and Discussion. In connection with planned project activities was adopted strategic document entitled "Competencies, objectives and results of the new curriculum in nursing in the Western Balkans", which agreed core competency for students in the areas: management of the patient's health, quality of care, management skills, educational and legal issues, ethics, research, administration documentation, communication skills and team work ability. Presented topics and planned presentations and workshops focused on: global and European standards of education, nursing; organization of education in nursing for

partner countries; learning objectives and results; Renewal of curricula of individual subjects; development of competences and learning outcomes in nursing; methods aimed at assessing the theoretical knowledge and practical skills of the students, evaluation methods in clinical practice, working with virtual patients and the management of the quality of care.

Conclusion. Between the participating countries of the EU and the Western Balkans is the cooperation which envisages modifications in the content of the curriculum, in the allocation of ECTS credits, scheduled changes in government regulations and modification of the nursing curriculum.

Key words: Nursing. Study programme. Methods of assessment. Curriculum. The partner countries.

Úvod

Transformácia vzdelávania v krajinách Európskej únie priniesla mnohé zmeny v oblasti modifikácie výučby, náplne samotného kurikula a časovej dotácie hodín predmetov, implementácie nových výučbových metód do štúdia a pod.

Profil študijného programu na Fakulte zdravotníckych odborov Prešovskej univerzity v Prešove spĺňa kritériá odporúčaných štandardov Európskej únie, odporúčaní Mníchovskej deklarácie (2000) a kritérií Bolonskej deklarácie (1999). Kľúčové kompetencie pre ošetrovatel'stvo podľa odporúčaní EÚ sú: komunikačné schopnosti a kompetencie, schopnosti kritického myslenia a efektívneho riešenia problému, schopnosti využívať moderné informačné technológie, schopnosti adaptácie sa do úlohy učiteľa, konzultanta, advokáta, poradcu pre pacienta, osobné a interpersonálne schopnosti (Kuriplachová a kol. 2014).

Súčasný vysokoškolský systém vzdelávania **v študijnom odbore ošetrovatel'stvo** je na Slovensku umocnený Smernicou Európskeho Parlamentu a Rady 2013/55/EÚ, ktorou sa mení smernica 2005/36/ES o uznávaní odborných kvalifikácií a legislatívnymi dokumentmi, akými sú: Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 296/2010 Z.z. o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností a Vyhláška Ministerstva zdravotníctva č. 364/2005 Z.z., ktorou sa určuje rozsah ošetrovatel'skej praxe poskytovanej sestrou samostatne a v spolupráci s lekárom a rozsah praxe pôrodnej asistencie poskytovanej pôrodnou asistentkou samostatne a v spolupráci s lekárom (v znení č. 470/2006 Z.z.) (European Directive 2013/55/EÚ, NV SR č. 296/2010 Z.z., Vyhláška MZ SR č. 364/2005 Z.z.). Rozsah časovej dotácie pre študijný odbor ošetrovatel'stva predstavuje 4 600 hodín, kde najmenej polovica časovej dotácie hodín, teda 2 300 hodín musí napĺňať praktickú činnosť v rozsahu prípravy na povolanie sestry. Zátťaž

študenta predstavuje pomer kontaktných a nekontaktných hodín v súlade so smernicami EÚ. **Obsah študijného odboru** pre 1. stupeň vysokoškolského štúdia (Bc.) oprávňuje sestru pre činnosti, kde: samostatne poskytuje individuálnu ošetrovateľskú starostlivosť metódou ošetrovateľského procesu; poskytuje preventívnu, podpornú, liečebnú, rehabilitačnú a pomocnú starostlivosť jedincom, rodinám a komunitám; udržiava a podporuje optimálny zdravotný stav jednotlivcov, rodín, skupín a komunit v situáciách, ktoré si vyžadujú ošetrovateľskú starostlivosť; získava aktívnu účasť jednotlivcov, rodín, skupín a komunit v procese udržiavania a podpory zdravia, liečby a edukácie; zabezpečuje maximálnu kvalitu ošetrovateľskej starostlivosti v súlade s etickými princípmi; dodržiava práva pacientov; je schopná kriticky myslieť a pracovať s výsledkami hodnoverných výskumov (Charakteristika študijného odboru 2015).

V rámci medzinárodnej spolupráce prebieha v súčasnosti projekt s názvom TEMPUS IV - CCNURCA (Competency based Curriculum Reform in Nursing and Caring in Western Balkan Universities, č. 544169-TEMPUS-1-2013-1-BE-TEMPUS-JPCR), ktorého hlavným zámerom je využitie spôsobov, metód, aktivít na inováciu obsahu štúdia v odbore ošetrovateľstvo. Ide o trojročný projekt s predpokladanou finalizáciou projektových cieľov vo februári 2017.

Cieľ projektu

Projekt TEMPUS IV - CCNURCA je zameraný na reformu vzdelávania sestier na univerzitnej úrovni v súlade s kompetenčným normami, ktoré musia spĺňať všetky členské štáty Európskej únie (European Directive 2013/55/EÚ, článok 31/33).

Špecifickým zámerom projektu je implementovať aktuálne európske požiadavky do vzdelávania v ošetrovateľstve a analyzovať kurikulum vo vzdelávacích inštitúciách pre výučbu ošetrovateľstva v krajinách Západného Balkánu (WB). Ďalším cieľom projektu je navrhnuť ošetrovateľský vzdelávací rámec, ktorý bude v súlade s Bolonskou deklaráciou a Európskymi štandardami a bude inkorporovať ECTS kredity do obsahu študijného programu. V priebehu realizácie tohto projektu bolo uskutočnené vzdelávanie (preškolenie) vysokoškolských pedagógov z krajín WB, výber študentov do pilotnej štúdie participujúcich krajín a ich odborná príprava. Dôležitá bola realizácia pilotnej fázy nového kurikula v súlade s odporúčanými vzdelávacími normami, implementácia nových metód do vzdelávania v ošetrovateľstve a snaha načrtnúť návrhy pre novú legislatívu, korešpondujúcu so zmenami v kurikule vzdelávania v ošetrovateľstve v rámci trans-európskej siete. Plánovaným výstupom projektu je úspešná evaluácia a akreditácia nového študijného programu v odbore ošetrovateľstvo, a následne zmena legislatívnych noriem krajín zapojených do projektu (Current situation in nursing education in the EU with emphasis on Belgium 2014).

Metodika

V rámci naplánovaných aktivít medzinárodného projektu TEMPUS IV - CCNURCA boli realizované konzorciá na území participujúcich krajín, kde prebehli semináre, workshopy, konali sa pracovné stretnutia, boli vytvorené pracovné skupiny a distribuované dotazníkové prieskumy za účelom naplnenia cieľov projektu.

Lídrom projektu je Odissee Belgicko, kooperujúcimi partnermi projektu sú Hanzehogeschool Groningen Holandsko a Fakulta zdravotníckych odborov Prešovskej univerzity v Prešove. Slovensko v spolupráci so štrnástimi participujúcimi partnermi z krajín Západného Balkánu: Albánsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko a Čierna Hora (tab. 1) (Competency based Curriculum Reform in Nursing and Caring in Western Balkan Universities 2014).

Tab. 1: Zoznam partnerských inštitúcií projektu CCNURCA

List of partner organisations

Partner no	Role	Organisation Name	City	Country
P1	Applicant	Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	Gent	Belgium
P2	Partner	University of East Sarajevo	East Sarajevo	Bosnia and Herzegovina
P3	Partner	Unviersity of Mostar	Mostar	Bosnia and Herzegovina
P4	Partner	University of Zenica	Zenica	Bosnia and Herzegovina
P5	Partner	University of Montenegro	Podgorica	Montenegro
P6	Partner	Eqrem Çabej University of Gjirokastra	Gjirokastra	Albania
P7	Partner	"Fan S. Noli" University	Korca	Albania
P8	Partner	University of Shkodra "Luigj Gurakuqi"	Shkoder	Albania
P9	Partner	Hanze University of Applied Sciences	As Groningen	Netherlands
P10	Partner	University of Presov	Preso	Slovakia
P11	Partner	Ministry of Education and Culture of Republic of Srpska	Banja Luka	Bosnia and Herzegovina

Hudáková, A. a kol.:

Inovácia študijného programu ošetrovateľstvo v rámci spolupráce krajín EÚ a Západného Balkánu

P12	Partner	Ministry of education, science, culture and sport of ZEDO Canton	Zenica	Bosnia and Herzegovina
P13	Partner	Ministry of Education Montenegro	Podgorica	Montenegro
P14	Partner	Ministry of Health and Welfare of Republic Srpska	Banja Luka	Bosnia and Herzegovina
P15	Partner	Ministry of Health Hercegovacko Neretvanski canton	Mostar	Bosnia and Herzegovina
P16	Partner	Ministry of Health Zenica Dobojski canton	Zenica	Bosnia and Herzegovina
P17	Partner	Ministry of Health of Albania	Tirane	Albania

Zdroj: Members of the CCNURCA Consortium (2014).

Výsledky a diskusia

Východiskom riešenej problematiky vzdelávania v ošetrovateľstve v krajinách WB bol medzinárodný profil vzdelávania sestier v rámci vybraných európskych krajín (tab. 2) (Nolan, Brimblecombe 2007).

Tab. 2: Prehľad vzdelávania v ošetrovateľstve vo vybraných európskych krajinách

Country	First level nurse: registered					Second level nurse	
	Sector		Length in years	Qual	General/specialist	Title	Length in years
Belgicko	HE	SN in UC sector	3	Degree	General	Diploma	3
Dánsko	HE	SN in UC sector	3.5	Degree	General		
Fínsko	HE	Polytechnics	3.5	Degree	General	Practical	3
Francúzsko	FE	SN	3	Diploma	General		
Germany	FE	SN	3	Diploma	DE	Nurse assistant	1
Ireland	HE	University	4	Degree	DE		
Italy	HE	University	3	Degree	General (some DE)		
Netherlands	HE	SN	4	Degree	General	MBOV	4
Norway	HE	University/UC	3	Degree	General		
Spain	HE	University	3	Degree	General		
Sweden	HE	University	3	Diploma	General	Licensed	3
Switzerland	Voc HE	SN University	3	Diploma	General		
UK	HE	University	3	Diploma and degree	Branch		

HE: Higher Education (vyššie vzdelanie); SN: school of nursing (škola ošetrovateľstva); UC: university college (vysoká škola univerzitného typu); CC: community college (vysoká škola komunitného typu); DE: Direct entry (priamy vstup); FE: further education (ďalšie vzdelávanie); Ng coll: nursing college (vysoká škola ošetrovateľstva); PN: psychiatric nursing (psychiatrické ošetrovateľstvo); Voc: vocational (odborný). Moreno-Casbas (2005).

Zo zistených údajov je evidentné, že päť z dvanástich krajín EÚ (Belgicko, Fínsko, Nemecko, Holandsko a Švédsko) zabezpečuje dvojúrovňové vzdelanie pre sestry. Spojené kráľovstvo, okrem iných krajín EÚ je charakteristické tým, že vzdelanie sestier posunulo na univerzitnú úroveň. Francúzsko, Nemecko a Švajčiarsko ponúka vzdelávanie sestier v ošetrovateľských školách a vo Francúzsku prebiehala kampaň sestier v záujme presunu ošetrovateľského vzdelania do vysokého školstva (Debout 2007; Lorenson et al. 1998).

Ošetrovateľské vzdelanie v krajinách WB je v prechodnom období (implementácia nových metód, vývoj nových metód na základe existujúcich kompetencií, vytváranie spoločných programov s inými inštitúciami). Existujú rozdiely v základnom vzdelávaní sestier (stredoškolská kvalifikácia, post-stredoškolská kvalifikácia, bakalárske štúdium). Vplyv na vzdelávanie sestier predstavuje aj vznik súkromných vysokých škôl, ktoré ponúkajú programy pre vzdelávanie v ošetrovateľstve s iným štandardom ako na verejných vysokých školách. Vytvára sa tu priestor pre zlepšenie v teoretickej aj praktickej oblasti. Súčasné študijné programy sú orientované biomedicínskym smerom, nie holisticky. Väčšina programov nezahŕňa požadovanú dotáciu – 4 600 hodín výučby (vrátane polovice z nich v klinických podmienkach). Metódy pre teoretickú a praktickú výučbu vyžadujú inováciu. Napriek uvedeným nedostatkom existujú aj pozitívne trendy v ošetrovateľskom vzdelávaní, ako napríklad prebiehajúce reformy v kontexte európskych kritérií pre vysoké školstvo, realizácia nových stratégií a spolupráca zainteresovanými organizáciami, spolupráca v rámci jednotlivých fakúlt, investície do materiálneho vybavenia vzdelávacích inštitúcií, a napokon národné projekty v záujme inovácie vzdelávania sestier. Projekt CCNURCA predstavuje dominantnú bázu pre riešenie uvedených problémov (Competency based Curriculum Reform in Nursing and Caring in Western Balkan Universities 2014).

V úvodnej fáze projektu participujúce krajiny prezentovali (v Gente) aktuálnu situáciu vo vzdelávaní v ošetrovateľstve na ich materských vzdelávacích inštitúciách. Na základe literárneho prehľadu a prezentovaných informácií od partnerských inštitúcií mohli byť detekované diferenciácie vo vzdelávaní sestier medzi štátmi EÚ a WB, ktoré sa týkali oblasti vládnej politiky a vzťahujúcej sa legislatívy, oblasti ošetrovateľskej praxe a oblasti vzdelávania. V priebehu nasledujúceho mítingu bol prijatý strategický dokument s názvom: „Kompetencie, ciele a výsledky pre nové kurikulum v ošetrovateľstve v krajinách Západného Balkánu.“ Zúčastnené krajiny projektu vytvorili pracovné skupiny, v ktorých partneri z krajín EÚ iniciovali úlohu mentora pre skupinu partnerov krajín z WB, čo následne viedlo ku vzniku troch pracovných skupín:

1. Groningen (Holandsko) » partneri z Albánska,
2. Odisee (Belgicko) » partneri z Bosny a Hercegoviny,
3. Prešov (Slovensko) » partneri z Montenegro.

V rámci prijatého dokumentu boli dohodnuté kľúčové spôsobilosti pre študentov v oblastiach: manažment zdravia pacienta, kvalita starostlivosti, manažérske schopnosti, vzdelávacie a právne otázky, etika, výskum, administrácia dokumentácie, komunikačné schopnosti a schopnosť tímovej práce.

Aktivity v časových etapách projektu boli zamerané na výučbu metodiky pre praktické spôsobilosti a zručnosti v študijnom programe ošetrovateľstvo. Demonštrácie činnosti, diskusie a výmenu poznatkov boli vysoko ocenené všetkými zúčastnenými partnermi. Prebiehali školenia a tréningové stretnutia, zamerané na obsah praktickej výučby v ošetrovateľstve medzi partnermi EÚ a WB, tiež samotný manažment spôsobilostí a zručností v rámci praktickej výučby, jej organizácia a možnosti využitia E-learningu v rámci vzdelávania študentov. Bolo potrebné monitorovať spätnú väzbu praktickej výučby a hodnotenie vzdelávania v klinických podmienkach. V teoretickej rovine prebiehala evaluácia progresu kurikula a harmonogramu študijného programu ošetrovateľstvo. Podnetnou aktivitou sa ukázala podpora vzdelávania samotných vyučujúcich, tzv. program TOT (training of trainers), kde sa zúčastnení odborníci z radov pedagógov navzájom vzdelávali v oblastiach nových metód v rámci teoretickej a praktickej výučby (Current situation in nursing education in the EU with emphasis on Belgium 2014).

V dňoch 9. – 11. 2. 2015 bola Fakulta zdravotníckych odborov Prešovskej univerzity v Prešove organizátorom mítingu CCNURCA na domácej pôde. V rámci programu realizovaného konzorcia bola prezentovaná problematika partnerských univerzít s následnou implementáciou hodnotenia projektu (zmeny v projekte, dosiahnuté úspechy, návrhy na zlepšenie a iné), boli analyzované aktivity, vykonané počas projektu, publikačná činnosť projektu, finančný prehľad činnosti projektu, externá evakuácia projektových výsledkov a plán pracovných úloh na najbližšie dva roky projektu s dôrazom na blížiaci sa vzdelávací program (Bosna a Hercegovina). Počas konzorcia bola prezentovaná metodológia teoretickej výučby v ošetrovateľstve, využitie tradičných a inovatívnych metód, ako napr. prednáška, stratégie skupinovej výučby – hranie rolí, snehová guľa, učenie založené na probléme, metóda hrania rolí, simulácie a iné. V historickej perspektíve bol prezentovaný vývoj hodnotenia spôsobilostí a zručností študenta v klinickom prostredí (detailný popis harmonogramu študijného programu ošetrovateľstvo) (Kuriplachová a kol. 2015). Zástupcovia z krajín WB vytvorili pracovné skupiny so spoluriešiteľmi projektu z krajín EÚ, kde každá skupina pracovala na tvorbe matice spôsobilostí a zručností študenta, na hodinovej dotácii predmetu, na vytvorení adekvátnej záťaže pre študenta a na analýze harmonogramu študijného programu. Bola potrebná komparácia jednotlivých študijných programov v zmysle dotácie počtu hodín, pomeru teoretickej a praktickej výučby, kvalifikovanosti mentorov praktickej výučby, popis ECTS kreditov, definovanie kompetencií a výsledkov výučby a iné. Kompletizované návrhy kurikula, informačných listov, študijného plánu boli prediskutované s expertami z krajín EÚ a následne modifikované podľa odporúčaní (Consortium meeting and seminar in Presov 2015).

Ďalšie stretnutia zástupcov participujúcich krajín projektu podporili predstavenie alternatívnych vyučovacích metód v súvislosti s vyučovacím procesom. Okrem iného boli prezentované myšlienkové mapy, ktoré podporujú kritické myslenie, schopnosť vidieť problémy pacienta a zlepšujú schopnosti kreativity u študentov. V záujme inovácie technických zručností boli predstavené simulačné metódy. Prezentované návrhy: ciele vzdelávania, výsledky vzdelávania, teoretické a praktické spôsobilosti, metódy výučby, metodológia hodnotenia, ECTS kredity (programová príručka, sylaby) boli implementované do nového kurikula a v pilotnom programe boli ponúkané v študijných programoch ošetrovatelstvo a pôrodná asistencia v krajinách WB (Shkodra). Lídri projektu CCNURCA odporúčili zaviesť reformu kurikula vo vzdelávaní zdravotníckych odborov ako národnú prioritu pre tri partnerské krajiny – Montenegro, Bosna a Hercegovina a Albánsko, keďže hlavným cieľom projektu je reforma kurikula v ošetrovatelstve, ktorá je zároveň v súlade s Bolonskou deklaráciou (Coordination meeting preparation of future activities 2015).

Prebiehala validizácia kurikula v rámci pilotného projektu a zabezpečenie prekladu materiálov do anglického a nemeckého jazyka. Pilotný projekt pre testovanie nového učiva je naplánovaný na akademický rok 2015 – 2016. Nový program bude týmto spôsobom validovaný a bude monitorovať spôsobilosti študentov, self-účinnosť a spokojnosť pedagógov. Všetky zainteresované strany – študenti, pedagógovia, zástupcovia ministerstiev budú úzko kooperovať v rámci realizácie projektu. Akčný plán musí byť vytvorený tak, aby bolo možné implementovať nové výučbové metódy a postupy hodnotenia do študijného programu (Oruč et al. 2015).

Prezentované a plánované témy prezentácií a workshopov sú zamerané na: globálne a európske štandardy vo vzdelávaní ošetrovatelstva, organizáciu vzdelávania v ošetrovatelstve pre partnerské krajiny, vzdelávacie ciele a výsledky, rozvoj kurikula jednotlivých predmetov, kompetencií a výsledkov vzdelávania v ošetrovatelstve, hodnotenie praktických zručností vzdelávania, metódy a schopnosti, zamerané na hodnotenie a vzdelávanie, kvalitu testovania a hodnotenia, metódy hodnotenia v klinickej praxi, prácu s virtuálnym pacientom a manažment kvality starostlivosti.

Implementácia výsledkov vzdelávania do úrovne študijných predmetov je jednoznačne prepojená s ich definovaním v obsahu informačných listov konkrétnych predmetov študijných programov. Kompletný obsah výsledkov vzdelávania v študijných predmetov primárne vychádza z Bloomovej revidovanej taxonómie (Atherton 2013). Pri zostavovaní informačného listu konkrétného predmetu študijného programu je nevyhnutné zohľadniť:

- a) Kreditovú záťaž – hodnotenie počtom kreditov, čo predstavuje množstvo práce, ktoré musí vynaložiť priemerný študent na úspešné absolvovanie predmetu. Napríklad: v rámci praktických cvičení 1 kredit predstavuje 30 hodín práce, potom kreditová záťaž študenta počas jedného semestra predstavuje 30 kreditov a počas celého akademického roka ide o 60 kreditov.

- b) Hodinovú dotáciu predmetu – predstavuje pomer prednáškových a seminárnych hodín predstavujúcich formu výučby predmetu (v podobe x/y). Pomer 1/0 vyjadruje, že študent by mal absolvovať každý týždeň konkrétneho semestra (prednáškového obdobia) jednu hodinu prednášky súvisiaceho predmetu podľa študijného programu, na ktorý je prihlásený.
- c) Formy výučby – môže ísť o prezenčnú, dištančnú alebo kombinovanú formu štúdia.
- d) Spôsob ukončenia predmetu – predmet študijného programu môže byť ukončený absolvovaním predmetu, priebežným hodnotením počas prednáškového obdobia alebo skúškou. Priebežné hodnotenie je hodnotením čiastkových výkonov študenta počas prednáškového obdobia. Celkové hodnotenie by teda malo pozostávať z viacerých parciálnych hodnotení, ktoré vyjadrujú výkon študenta.

Podmienkou pre postup študenta do ďalšieho roku štúdia je získanie predpísaného počtu kreditov v predchádzajúcom roku, čo predstavuje 60 ECTS kreditov (European Credit Transfer System). Predmety, ktoré tvoria študijný program v ošetrovateľstve, sú hodnotené počtom kreditov, ktoré vyjadrujú záťaž (vyťaženosť) študenta (Zabalegui a et al. 2006).

Vzdelávanie sestier na Slovensku musí byť kompatibilné s európskymi kritériami, kurikulum musí byť orientované na celú osobnosť pacienta, nie iba na chorobný proces. Základné princípy vzdelávania sestier v krajinách EÚ vychádzajú z princípov European Federation of Associations of Nursing (EFAN), International Council of Nursing (ICN) a World Health Organization (WHO) (Regulation (EC) No 1638/2006; Regulation (EC) No 1905/2006).

Naplánované sú monitorovacie aktivity, v rámci ktorých budú distribuované dotazníky s cieľom hodnotenia spokojnosti zúčastnených so zmenami vo vzdelávaní a tie budú následne odoslané koordinátorom a ostatným členom projektu. V budúcnosti zámerom aktuálnej spolupráce krajín v rámci konzorcií je príprava bilaterálnych dohôd v súvislosti so stážami študentov a pedagógov a participácia na spoločných medzinárodných projektoch.

Záver

Vzdelávacie inštitúcie by mali pripraviť akčné plány inovácie v príprave študentov a zabezpečiť potrebné materiálové vybavenie pre pedagógov. Mala by prebiehať kontrola implementácie novej metodiky výučby do vzdelávania a hodnotenie spolupráce zástupcov vzdelávacích inštitúcií s vládnyimi orgánmi. Prezentácia akčných plánov všetkých činností zainteresovaných univerzít bude prebiehať do ukončenia projektu. V určenom časovom horizonte je naplánovaná diseminácia výsledkov projektových úloh a publikovanie vytvorených a modifikovaných učebných materiálov. Zriadenie

siete medzi zúčastnenými krajinami EÚ a WB predpokladá naplánovanie zmien v legislatívnych normách (Competences, goals and outcomes for new nursing curricula on WB universities 2015). Získané výsledky a priebežné informácie si participujúce krajiny odovzdávajú na jednotlivých mítingoch a konzorciách, ktoré sú zároveň predpokladom podnetných návrhov a plánovaných zmien.

Na základe uvedených poznatkov existuje predpoklad, že v oblasti ošetrovateľskej praxe bude dôraz kladený na autonómiu v ošetrovateľskej starostlivosti. V ďalšom období sa očakáva, že sa vytvorí priestor pre uplatnenie vytýčených profesionálnych kompetencií a predpokladá sa multi-profesionálny prístup k podpore zdravia populácie. Doménou vzdelávania bude prax založená na dôkazoch s prihliadnutím na špecifiká každého jednotlivca, vytvorenie odborných ošetrovateľských štandardov v ošetrovateľstve. Pre krajiny Západného Balkánu predstavujú výsledky konzorcií projektu CCNURCA inovatívne zmeny. Vzdelávacie inštitúcie, inštitúcie pre zdravotnú starostlivosť a vládne organizácie sa musia spojiť v úsilí o jednotný prístup v záujme reformy kurikula. Partnerské štáty EÚ zastupujú úlohu kouča a podporujú participujúce krajiny v inovácii študijných programov.

Bibliografia

- ATHERTON JS. 2013. *Bloom's taxonomy*. [online]. Learning and Teaching. [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <http://www.learningandteaching.info/learning/bloomtax.htm>
- Current situation in nursing education in the EU with emphasis on Belgium. 2014. *Analysis of current situation in nursing education in EU and in the WB region*. [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.ccnurca.eu/node/78>
- Coordination meeting preparation of future activities, 2015. *Project Newsletter No.2*. (September 2015). [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.ccnurca.eu/newsletters>
- Competency based Curriculum Reform in Nursing and Caring in Western Balkan Universities. 2014. *Newsletter No.1*. (September 2014). [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.ccnurca.eu/newsletters>
- Competences, goals and outcomes for new nursing curricula on WB universities. 2015. *Analysis of current situation in nursing education in EU and in the WB region*. [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.ccnurca.eu/node/78>
- Consortium meeting and seminar in Presov, 2015. *Project Newsletter No.2*. (September 2015). [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.ccnurca.eu/newsletters>

- DEBOUT, C. 2007. *The French healthcare system at a glance*. Presentation to European Academy of Nursing Science Summer School, York. International Council of Nursing. [online]. [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://icnapnetwork.org>
- European Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 2013. 20 November 2013 amending Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications and Regulation (EU).
- Charakteristika študijného odboru*. 2015. Fakulta zdravotníckych odborov Prešovskej univerzity v Prešove. [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.unipo.sk/7456/>
- KURIPLACHOVÁ, G., M. MAGUROVÁ., S. HLOCH., S. CHATTOPADHYAYA. 2014. Effectiveness of education in nursing. Dhanbad: Indian school of mines in Dhanbad, 2014, 144 s. ISBN 978-93-5212-000-0.
- KURIPLACHOVÁ, G., D. MAGUROVÁ., A. HUDÁKOVÁ., Š. ANDRAŠČÍKOVÁ., Ľ. RYBÁROVÁ., 2015. New teaching methods for practical training in nursing within the project tempus iv – ccnurca. *Mefanet J.* 2015; 3(2): 64–68.
- LORENSEN, M., D. JONES., G. HAMILTON 1998. Advanced nursing practice in the Nordic countries. *Journal of Clinical Nursing* 7 (3): 257-264.
- ORUČ, M., D. BOKONJICB., F. DUMEZ., M. KAAIJKD., Ľ. RYBAROVA., S. TANDIRF., A. MUJEZINOVICG., D. JOVICH. 2015. Nursing Education in BiH: Roadmap toward the EU Directive. In. *Sanitas Magisterium*, Autumn 2015, 1 (2), p. 73-82. [online]. [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://sanitasmagisterium.com>
- Members of the CCNURCA Consortium. 2014. *Analysis of current situation in nursing education in EU and in the WB region*. [online]. [2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.ccnurca.eu/node/78>.
- MORENO-CASBAS, T. 2005. Nursing research in Europe. Scoping report. *National Board for Health* (post 2004). [online]. [2015-04-16]. Dostupné z: http://www.fepi.org/docu/countryprofile/Prof_DK_EN.pdf
- Nariadenie vlády SR č. 296/2010 Z.z. o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností.
- NOLAN, P, N. BRIMBLECOMBE. 2007. A survey of the education of nurses working in mental health settings in 12 European countries. *International Journal of Nursing Studies* 44, 407 – 414.
- Regulation (EC) 2006. No 1638/2006 of the European Parliament and of the Council laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument, 24 October 2006; [online]. [2015-04-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/oj_l310_en.pdf

- Regulation (EC) 2006. No 1905/2006 of the European Parliament and of the Council establishing a Financing Instrument for Development Cooperation, 18 December 2006; [online]. [2015-04-12]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:378:0>
- Vyhláška MZ SR č. 364/2005 Z.z., ktorou sa určuje rozsah ošetrovateľskej praxe poskytovanej sestrou samostatne a v spolupráci s lekárom a rozsah praxe pôrodnej asistencie poskytovanej pôrodnou asistentkou samostatne a v spolupráci s lekárom (v znení č. 470/2006 Z.z.).
- ZABALEGUI A et al., 2006. Changes in nursing education in the European Union. *Journal of Nursing Scholarship* 38 (2): 114-118.

Recenzia štúdie:

doc. MUDr. Ivan Solovič, CSc.